

Egyházi mozgalmak.

A Berlinben nem rég törvényerőre emelt egyházpolitikai t. j a v a s l a t o k tanusítják ama kéz szilárdságát, mely ez idő szerint nem csak Németországra, de világra szóló harczot viv a római szent székkal. A korlátlan vallásszabadság vallói ugyan, például az angol sajtó, nem birják elképzelni, hogyan lehet a continensen a türelemnek határt vetni, nem sorolva a csörgőkigyókat a házi állatok közé, a melyekkel kötelessége az államnak illő kimélettel bánni. Azonban még Angliában is, a hol, az állami viszonyoknak ép, egészséges volta mellett nem lehet semmit aggódni a papok törvényellenes magoktartása miatt, anynyit csakugyan megengednek, hogy e törvények mindenestre egyszerűsítik a vallási vita öszszekuszált tévegeit, s elejét veszik a minden ok nélküli szakadárságnak. Angliában teljes szabadság van hagyva a többé kevésbbé szent lélek működésének: egy-két tuczat ker. lélek ragadtatva méhrajként valamely eszmétől vagy érzéstől egy ujdonat-uj credót csinál, imaházat épít vagy bérlel, megválasztja lelkészét, legyen bár oly rosszszul szigorázott papjelölt vagy rosszszul remekelt czipész, s a jámborok kényök szerint keresik lelkök üdvét s nyugalmát: mint eretnekek, bolondok, vagy hitábrándosok, mint izlésök hozza magával.

Egészen másként áll a dolog Poroszországban az új törvény szerint. Minden vallásos társulatnak kötelessége itt magát hivatalos belajstromozás végett jelenteni, bizonyos határozott helyiséget mutatni ki az isteni tisztelet tartására, s lelkészül senkit sem választhat mást, mint németet. Ennek pedig német iskolában kellett tanulni, német egyetemeken három évi tanfolyamot elvégezni s oklevelet szerezni. — Ily törvény Angliában egyszerre egy sereg methodista — prédikátort seperne el, s nem lenne helye többé az elkergetett kereskedő-segédek s tudákos szabólegényekből toborzott vándorpapoknak, nem is szólva a távol falvakban s utféleken buzgólkodó nőnemű hitszónokokról, a kik az elkövült s rögzött

lelkeket jóakaratu bűnbánatra serkentő beszédeikkel meglágyítani erőlködnek. Németországban az ilyszerü egyéneknek lakat van vetve szájokra. A lelkiismeret biztosítva van, ámde nem szabad a szabadosság, a nyilván rajongó hevenyészlet vagy fanatizmus jellegét magán hordoznia. Valamely felekezethez minden embernek tartoznia kell, de az a felekezet legyen tisztességes s prédikátorának szükség bizonyos állami felhatalmazvánnyal bírnia.

Egyébiránt a német embernek nem igen lévén hajlama a szakadárságra — legalább a gyakorlatba nehezen szokta átvinni végtelen sokféleségü elméleteit, — a jelen egyházi törvény éle voltaképpen csak az ultramontanok ellen irányul. Ezeknek püspökei eddigelé nagyrészt külföldiek voltak, aránylag kevés német. Ezentul katholikus vagy protestáns hitközség papjának németnek kell lenni, és minthogy jelenleg a romanistáknak nem egyhamar lesz elég papjelöltjük, a kik az ujan kiszabott vizsgálati mértéket megütik, kénytelenek az államgymnasiumokba küldeni növendékeiket addig, míg a legujabb szabályzatok szerint szervezett collegiumokat ele-gendő számmal állithatnának. Ez utóbbi bajosan eshetik meg a Rómát illető minden ügyekben jelenleg uralkodó válság mellett, az előbbi pedig — az állam tanodáiban való képeztetése papjaiknak — ellenkezik minden eddigi módszereikkel, a melyek oda valának irányulva, hogy a papnövendéket mint más tanulóktól különböző sajátos lényt távol tartsák a világi tudományhoz való minden vonatkozástól. Innen a lelkiismereten tett erőszak és vallásüldözés feletti feljajdulások!

Bismarck hg. jól ismeri az uj törvények horderejét s másfelől a romanizmus politikai befolyásának kigyózó utait. Igen jól tudja, hogy Németország nem kockáztatja azt, a mit Angolország tesz a tőle elszigetelten álló Irlandban. Bismarck nem engedheti meg Németországban, hogy állam alakuljon az államban. A vatikánhoz való minden felebbezésnek az utját el akarja vágni. A papok ezentul saját püspökeiknek felelősek, de csak is ezeknek kizárólag s a két tényező között fennálló minden viszonyok ezentul Németországban, nem Rómában, és német, nem római vezérfonal szerint szabályozandók.

Ámbár ez egyházpolitikai törvények csupán egy honi törvényhozás jelentőségével látszanak bírni, de mégis egyikét a legsulyosabb csapásoknak mérik a pápaság ellen. Azonban csakis papi felfogás nevezheti a papi hatalomvágy megszorítását vallásüldözésnek. A pápaság az ő középkori alakjában nem tarthat igényt ahoz, hogy

az ujabbkori jogállammal egyenlő rangot vagy plane fensőbbet foglalhasson el. Az ily főpapuralmi magas vágyaknak, világhatalmi törekvéseknek ellene szól az emberiség összes mivelődési iránya; az ebbeli édes illusiókat mindenütt kiábrándulás fogja követni, s a látni és okulni vonakodót meggyőzni aziránt, hogy bármi régi hely legyen is Róma, mint az egyházi kormány középpontja, s bármi jóhiszemben működjek is a klérus egyrésze, amaz egykor oly feszes pápasági szervezet mind inkább inkább néhaivá lesz, s hogy a római egyháznak is újból rendeznie kell a maga állását, ha eddigi erejében fenn akarja magát tartani, s az élő világ szükségeivel, azzal, a mi az áldott nap fényében élni és mozogni szeret, magát öszhangzásba kell hoznia.

A porosz cultusminister máris folytatja erélyes intézkedéseit az egyházi törvények végrehajtására. Felhívást intézett a püspökökhez: jelöljék ki a seminariumokat, melyeket az egyetemek helyébe a papok előképzésére irányadókul tekintenek. Bekérte továbbá a seminariumok statistikáját s tanrendét. Természetesen, maga sem reméli e felhívásnak sikerét.

— Ifjunak lesben, öregnek köszöbön állván halála, az elaggott öreg IX. Pius pápáé is minden órán benyithat a vatikánba, elviendő onnan végnyugalmára a kereszténységnek azt a férfiát, a kit egyedül czimeznek szentnek és családkozhatatlannak. Nem csoda tehát, hogy a közel jövőben néhaivá válandó pápa utódjának ki és misége, választásmódja s a kath. egyházra vonatkozó valószínű következései nagy érdeklődés tárgyai, s e választáshoz oly soknemű reménye is fűződik az egyházi dolgok ujjá alakulásának, hogy valójában méltó e remények alapját egy kissé nyugodt megfontolás alá venni.

IX. Pius mindenesetre a történelem rendkívüli férfiai közé fog számíttatni, nemcsak pápai uralmának a sz. szék fennállása óta leg-hosszszabb tartama, s a kormányzási ideje alatt történt, kiválóan fontos világi és egyházi események tekintetéből; de főképp azon ritka befolyásért is, a melyet e pápának személyisége saját környezetére s az összes egyházban gyakorlott. E szent atyának szeretetreméltó, mindenkit elbűvölő s vonzó megjelenése s bánásmódja felett csak egy szózat uralkodhatik. Igaz, hogy e személyiség varázsa roszzsat is szült az egyházban. Emlékezzünk csak a püspökök sajnálatraméltó gyengeségére, a melyet a pápával szembe több évek óta vétkesen megengedtek magoknak, elnézvén, hogy lassan-lassan az egész egyházi szerkezet, sőt még a tan is egy

absolut , csalatkozhatatlan pápa kedvéért át lón alakítva, megváltoztatva — mindez a szeretetreméltó, szelid és nemes érzelmű IX. Pius iránti személyes tekintetekből. Ennek bizonyosságául a tények nagy tömegéből hozzuk fel csupán azon eljárását a conciliumi minoritásnak, midőn az „ellenzéki“-püspökök július 17-én 1870-ben azt mondják a pápához intézett iratukban, hogy ők csak azért maradnak távol a közgyűléstől, mert „gyermeki félelmök és tiszteletetők nem engedi, hogy egy a pápa személyét érdeklő ügyben annak nyíltan szemébe kelljen mondaniok azt, hogy „Non placet.“ Ehez járult még persze a szabadelvűség s meggyőződésükhöz való hűség hiánya is amaz 56 opponáló püspöknél. Valószínű-e egy jeles ó-katholikus jövendölése, miszerint ama két büvös, oly vészes befolyású szem bezárultával a püspököket lekötött varázs is el fog enyészni, alig hihető.

Allami dolgokban egyeleinte „szabadelvűnek“ mutatta magát az öreg egyháznagy; ellenben az egyház ügyeiben soha sem volt „liberalis.“ Minden allocutióját és encyklikáját kezdettől fogva mostanig azon egy szellem hatja át, a merev-római hierarchia szelleme, megtestesülve a római pápaságban. E jelenség oka viszont a pápa személyiségében rejlik, a ki bár pápai követségeiben sok világismeretet és tapasztalatot szerzett volt, de theologiai képzettsége igen középszerű. E részben a pápai szék tanácsadóihoz kelle ragaszkodnia, a kik általában a jezsuita rend tagjai és barátai közé tartoztak. A pápa jámbor kedélye, megrémitve az 1848—49-iki események által, majd a világi dolgokban is önként hajlott a Loyola ravasz fiai felé, elanyyira, hogy a mi 1846 óta az egyház ügyeiben Rómából kihatott a világra, annak eredete a „Jézus társaságára“ vihető vissza. A jezsuitismus azóta egyedül uralkodóvá lett az egyházban. Ezt a körülményt szem előtt kell tartani, ha a katholikus egyház mai állását s jövő alakulását érteni akarjuk. Több mint negyedszázadja működnek a jezsuiták a pápa nevében és oltalma alatt azon épület „koronázásán,“ a melynek alapjait ők ezelőtt három századdal vetették volt meg. Ez idő alatt uralkodó befolyásoknak sikerült nem csak az egyház tanában és szerkezetében mélyen beható módosításokat eszközölni, hanem az egyházi hivatalokat is oly férfiakkal tölteni be, a kikről tudák, hogy az ő rendszeröknek feltétlen hivei, vagy a kiket ők szükség esetében a szent szék iránti korlátlan engedelmességre kényszerítének. E szellem áldozatait a kath. püspökök sorában mindenütt feltalál-

hatni; Magyar-, Német-, Franciaország és Amerika is bőven szolgálhat ilyekkel. A bibornok-collegium befolyása is lassanként a lehető legkevesebb mértékre lőn leszállítva; s ha egyes bibornokok, mint pl. Andrea bibornok, a b. collegium jogainak ily megsemmisítése ellen tiltakozni mertek, ez ellenzéki hajlamot a hierarchiai szervezetenél fogva könnyű volt elfojtani.

A bibornok-collegiumnak 72 tagból kell állani; azonban a jelen pillanatban 28 kalap üres. A meglévő 44 bibornokoknak mintegy felerésze lakik Rómában, a többi a világ minden részeiben elszórva. Az új pápa választására a távolban lakók megjelenése lehetséges volna ugyan a gyors közlekedési módok korszakában; azonban kérdés, ha vajjon a „papalini-k“ egyáltalában, óhajtják-e az „idegen“ kardinalisok részvétét a pápa-választásban, a midőn meglehetősen bizonyosnak mondják egy oly pápai oklevél létezését, mely a IX. Pius utódját kijelöli. Egy ily oklevél érvényessége ellen pedig nem lehet kifogás, mivel az 1870-ki „dogmatikai“ határozatok óta a „csalhatatlan egyetemes-püspök“ cselekvényeit semminemű egyházi törvény, hagyomány és rendelet sem szabályozhatja.

A választás eredménye iránt nem lehet kétség. Legyen bár megválasztva Angelis, Panebianco, Capalti, Sforza, vagy a Syllabus szerzője Bilio a szigorú egyházi pártból; vagy ha netalán Trevisanatot, Bonapartet, vagy ha Hohenlohe herceget emelnék is „Péter székére“: egyedül az fogja elnyerni a tiarát, a ki a jezsuitáknak lesz lekötöztetve. A jelenleg uralgó szellem megváltozása s ennél fogva egyházi reform a pápaság kebeléből semmiképpen sem várható. A legnagyobb férfierő és jellemzilárdság is a római püspöki széken kénytelen meghajolni a századok óta fennálló rendszer sulya alatt. Valamig ez tart, reformátor pápára még csak gondolni is képtelenség. Ugyanezért az új pápára épített minden remények aaptalanok. IX. Pius utóda a jelen körülmények között csak egy X. Pius lehet; a pápai rendszer semmi változást sem fog szenvedni. A „Jézus társasága“ nem fog oly könnyű áron az ő becses vívmányától megválni. S a kath. egyház püspökei, papjai, laikusai? Fogják-e a római jármat még akkor is tovább hordozni, ha azt nem többé „a nyájas és szeretetreméltó“ IX. Pius teszi fel rájuk? Kétségkívül fogják: mert a mai püspökök is már régen elvesztették az apostoli szabadelvűséget; a klerus nagy része pedig római szellemben van nevelve, szoros függésben a hierar-

chiától, elkülönítve a hívóktól s elhagyva az államtól; s a világiak vakon hívók vagy közönyösek. A jelen nemzedékből nem sok ujoncza válik az ó-katholikus toborzásnak. De azért mi sem kételkedünk az egyháznak ujjaszületésében, el fog az jöni mint eredménye az előhaladó felvilágosodásnak, mint vivmánya az ernyedetlenül igazság és világosság után törekvő okosságának, mint gyümölcse a nyugtot nem ismerő anyagi és szellemi munkának e században, mely ugy az állami mint az egyházi életben az egyéni szabadság, a haladás, az általános egyenjogosultság és emberiség ősjogának egyengeti az utját, kivivja diadalát. E hatalmas tényezőkre fektetjük reményünket, és azok már is erőteljes munkában vannak, s ez általános mivelődési munka nincsen egy emberélet arasznyi korához kötve; nem függ egy férfiú életétől vagy halálától, habár az Péter aranyas székén ülne is. Ha e tényezők egykor uralomra jutnak, az egyházi reform is magától bekövetkezik. Valaki azért ezt akarja, mozdítsa elő ama mivelődési tényezőket. Minden más remény alaptalan, minden más eszköz hatálytalan.

—A porosz püspöki kar nem akar megnyugodni. Miután hasztalan küzdött, tüntetett, kérvényezett és izgatott az új egyházpolitikai javaslatok ellen; most, mikor törvényerőre emeltetvén, végrehajtásuk el van rendelve, ismét sikra szállottak ellenök. Hadizenetök egy a kormányhoz intézett feliratba van foglalva, melyben tisztelettel de szintoly kereken kijelentik, hogy nem képesek a máj. 15-én kihirdetett törvények végrehajtására közreműködni. „A törvények sértik azon jogokat és szabadságot, melyek az Isten egyházát isteni rendeletnél fogva megilletik. Tagadják azt az elvet, mely az államban és egyházban az Isten által rendelt két különböző hatalmat lát. Az egyház nem ismerheti el ama pogány állami elvet, hogy az államtörvények a jog egyedüli kútforrását képezik, és hogy az egyház csak oly jogokkal birhat, melyeket neki a törvényhozás és az állam alkotmánya ad, a nélkül, hogy Krisztus istenségét, tanainak és alapításainak isteni voltát megtagadja; a nélkül, hogy magát a kereszténységet függővé tegye az emberek önkényétől. E törvények elismerése tehát a keresztény vallás isteni eredetének elvetése volna; de lemondás is az egyház minden történelmi és pozitív jogairól; mert a törvényhozás, mint a jog egyedüli kútforrása jövőre minden jogot tetszése szerint és egyoldalulag megszüntethetne“. A lapok ugy szólnak e famosus nyilatkozatról, hogy hangja alattvalóhoz nem illik, s legkevésbé püspö-

kökhöz. Alig hiszik, hogy a kormány szükségesnek fogná tartani a választ ez általános fenyegetésre. A május 15-ki törvények adnak eszközöket az államnak arra, hogy az engedelmességet minden tényleges esetekben megkövetelje, a klérust pénzbüntetések, díj-elvonások, béperlések, és végső esetben hivatalbóli letételek által emlékeztesse arra, hogy Poroszországban nem souverain. E tényleges esetek elvárandók, s kétségkívül soká nem is maradnak el. „Az állam méltóságát megóvó egyházi törvények elkészültek, de a munkának nagyobb, eldöntő része még csak most kezdődik: most az ideje azokat szilárd kézzel, ingadozás és helytelen kimélet nélkül, mit megfélemlésre magyaráznának, végrehajtani. Az állam eddig védtelen volt, ma felfegyverkezett; de tisztelettel meghajolni előtte csak akkor fognak a rómaiak, a midőn észreveszik, hogy elszánta magát fegyvereinek használatára“. Igy szól egy berlini lap.

— A klerikális pártok mindenütt fellengző álmokkal és reményekkel üdvözlék a napokban erősebb conservatív és ultramontan szellemben újjáalakult francia kormányt. Maga a vatikáni nagy fogoly sem állhatta meg, hogy az új fordulatot Franciaországban szebb jövő, legalább a római udvar érdekének mosolygó jövő záloga gyanánt ne üdvözölje. Azonban „baj van még közből“, a mint magát egy berlini félhivatalos lap, természetesen eléggé világos német szavakkal, kifejezi. A német nagykancellár óhajtja, hogy „a francia új kormány csak saját belügyeivel foglalkozzék. De nem is hiszi, hogy az egyházi szempontoknak befolyást engedhetne a maga külügyi politikájára“. Azaz, a uémet megengedi a francziának, hogy önnön országában teljes szabadsággal védje s ápolja a papi s egyházi érdekeket, csakhogy óvakodjék ez iránynak minden dicsvágyas áticsapásától a külpolitika mezejére. Az ultramontanizmus ám szabad tetszése szerint boldogítsa Franciaországot, de az ultramontan politikának csak egy parányi bevitele is Olaszországba nem lesz inyére a berlini kabinetnek.

— A genfi kormány s r. kath. püspök Mermillod között kiütött viszály napi kérdés tárgyává tette Svájcban az állam és egyház közötti viszonyt; szép alkalom volt egy kísérletet tenni Európa legkisebb államában. Cavour programjának életbehozatalával, a mely már oly régidő óta fennáll az új világ nagy köztársaságában: szabad egyház a szabad államban. Svájc azonban meghátrált, s a helyett hogy elvágta volna a kötelékeket, mik

az ó-világban mindenütt összfűzik az államot az egyházzal, még inkább törekszik a szorosabb összfűzésre; de míg más államok ez összfűzést a világiak és egyháziak szabad és közös meg-egyezésével szabályozzák, a kis Svájc az egyháziak kizárásával s a jus fortioris elve szerint akarja szorosabbra fűzni az állam és egyház közötti viszonyt. A nagy államtanács elé bocsátott tervezet főbb pontjait ezekben foglalhatjuk össze. A genfi canton 23 kath. parochiára oszlik. A papok s káplánjaik a canton összeirt kath. hivi által választatnak. Hivatalaik elfoglalása előtt a papok polgári esküt tesznek az államtanács előtt. Eskütörés esetén elmozdithatók, valamint azon esetben is, ha a választók két ötöde az elmozdítást kéri, s az ennek következtében véghezment szavazat többsége az elmozdítást pártolja. Ezek a javaslat legfeltűnőbb pontjai, melyek kétségkívül nagy tusát fognak előidézni a genfi cantonban, melynek lakossága legnagyobb részt katolikusokból, nagytanácsa azonban protestánsok és szabadon gondolkozókból áll.

-- A ó-katholicismusnak, nem tudni, tüze vagy füstje-e nagyobb: voltaképpen egyik sem adja mivoltának sok jelét. Egy kis párt csakugyan vezényli a mozgalmat s erre nézve mostan Köln az érdekeltség központja. A német katolikusok tartanak ott gyűlést, melyen az ó-katolikus hitfelekezeti végleges szervezésére tesznek egy elhatározó lépést, t. i. ó-katolikus püspököt választanak. A gyűlésen egyházi és laicus küldöttek vesznek részt, kik a püspökválasztást megelőzőleg, az ó-kath egyház zsinati és községi szervezetét veszik tárgyalás alá. Az erre vonatkozó javaslatokat Schulte tanár szerkesztette s valószínűleg változatlanul fognak elfogadtatni.

Ch.